

Barndom i Hedalen for 130 år siden.

Fra Syver Bertilruds optegnelser. Her kan du lese om tøffe forhold på skoler i bygda.

”I 14 aars alderen maatte jeg være med at tømre, og den tid dette hændte var vi i Nerstad i Hedalen og byggede op et skolehus. Jeg skulde have gaat paa skolen i Ijernstad skolehus, men ved at spørge læreren fik vi lov til at jeg var med far i Nerstad for at hjælpe ham noget om aftenerne.

Jeg skulde gaa paa skolen i Braka, og den gang var det gamle O. B. (Ole Brager) som var lærer. Jeg begyndte der paa skolen og syntes at mangt der var rart. Børnene var meget ulydige og narrede sin lærer alt i et. B. var heller ikke som vor lærer, thi naar han blev sint saa syntes det for mig som om han ikke kunde styre sig.

Han var temmelig gammel og skalv til alle tider noksaa meget, men mest naar han var sint. Det var mangeslags kommers der med skolebørnene og enkelte af dem var meget ulydige og opsætsige.

Det som jeg erindrer bedst ifra den ugestid som jeg gikk paa B.s skole var en dag som vi skulde læse op udenad de svar som vi dagen forud hadde faat til lækse udaf vor forklaring.

Den gang faldt sig slig at han begyndte at overhøre min sidemand først, og naar denne ikke kunde svare paa sit spørgsmaal saa spurgte han den næste et andet spørgsmaal, og slig holdt han paa at skifte spørgsmaal, og det rare var at den gang var det ingen som kunde sin lekse men alle sad stumme naar de blev spurgt.

Nu kom snart min tur, thi det hadde gaat bordet rundt. Jeg sad meget ræd fordi at jeg heller ikke hadde lært min lekse godt. Det faldt sig dog slig den gang at naar min tur kom saa fik jeg et af disse korte svar som er i forklaringen og dem lærte jeg altid let.

Da han spurgte mig saa kunde jeg svare ham paa hans spørgsmaal. Dette blev han saa rasende paa sine egne børn over, at han begyndte at slaa og lugge dem, og de største begyndte at tage igjen. Det blev aldeles slagsmaal, saa tilsidst maatte han gaa udaf rummet hvor skolen holdtes og ind i det næste rum, hvor hans kone var.

Disse selvlærte, gamle lærere, som bygderne hadde i den tid!
Medens han gikk igjennem døren saa var det nogen som holdt ham i

frakkeskjødet og døren blev lukket paa det saa frakken sad fast. Efter en liden stund aabnede de døren, thi de troede antagelig at lærerne stod der bundet, men det var nok ikke tilfældet. Da døren blev aabnet faldt frakken paa gulvet. Læreren var krøbet ud af den. Jeg syntes dette var forfærdelig til tilstande og var ræd for at fortsætte paa skolen der.

Jeg erindrer at engang var denne lærer rasende sint paa sine børn, fordi at jeg kunde regne bedre end de, og det maatte uden tvil ha været hans skyld at de ikke kunde mer. Jeg var den gang udenom de fire regnearter som jeg erindrer vi kaldte det, og havde begyndt paa decimal brøken. Engang jeg kom til et stykke som jeg ikke kunde klare, spurgte jeg læreren hvorledes det skulde gøres.

Han tog min regnebog og sad og læste eller saa i den en lang stund, og saa gav han den tilbage til mig med det svar, at ifald jeg ikke vidste selv hvorledes det skulde gøres, saa vidste ikke han det. Dette blev jeg forundret paa (...) Saa fik jeg vide at naar de hadde regnet ud de første fire regningsarter saa blev de satte til at begynde paa regnebogen igjen og holdt slig paa hele tiden medens de gikk i skolen. Det skulde dog ikke hændt ofte at nogen kom noget længere frem i regning end til de fire regningsarter.

B. var meget snil mod mig, og det hændte ofte at han tog mig med ind til sin snille hustru og jeg fik noget godt at spise. De var begge to meget gode venner til mine forældre og dette hjalp vidst ogsaa noget. Det var bare en uge som jeg gikk paa denne skole, og jeg kunde ligesaa godt ha været hjemme for det som jeg lærte.

Jeg har ogsaa et minde derfra som jeg tog meget til hjerte, og det var naar nogle af de børn ifraa de større gaarde lo ad mig for den simple mad jeg hadde med til skolen og satte liderlige navn på smørret jeg hadde paa brødsleven. Jeg erindrer at de hadde god mad med sig til middag og min var simpel, samt det deres spot syntes for mig at være rent for hoven. Jeg søgte aldrig at erte mig ind paa nogen og følte at jeg burde ha faat gaat i fred og at den mad jeg hadde med var det bedste vi hadde raad til at ha.

En del af disse børn var skinsyge paa mig fordi at B. ofte fortalte dem rent ud at de aldrig vilde blive værd en døit om de ikke forsøgte at lære saaledes som de kunde se at jeg gjorde. Det begyndte at bli rent farlig for mig at være der, og paa et eller andet vis saa faldt det sig saa at jeg maatte slutte ogsaa, og jeg kom ikke til at gaa der paa skolen mere end den ugen.

Det var en troværdig mand i Hedalen som vi kaldte "Murvegutten". Denne Murvegutten kom en gang ind til os medens vi hadde kaffe til aftens, tror jeg, og far gav ham kaffe og lagde frem en klump topsukker som vi gnog af. Jeg syntes at denne Murvegutten tog ret mer sukker end han burde, men det var ingen som

sagde noget til ham, og da han var næsten færdig med klumpen saa sagde han til far. ”Du har lagt fram altfor mykjy sukker aat me Gudbrand”. Da forstod vi at han ikke var vant til at have raadighed over mere end det som han skulde have.

Før vi reiste ifra Nerstad kom det en ny lærer did, en ung seminarist. Børnene var rasende ulydige og han hadde et svare stræv med at faa dem til at lyde. Denne lærer var en af de allerbedste som jeg har seet og jeg sørgede rent fordi jeg ikke kunde faa faa i skole hos ham. Jeg erindrer at det snart blev ugreier i kredsene af den grund at forældrene holdt med sine børn naar læreren forsøgte at faa skikk paa dem, og dette gikk tilsidst saa vidt at læreren fandt det vilde være bedre for sig at søge et andet kald og gjorde saa.”

Etterord:

Syver Bertilrud var født i 1865. 20 år gammel utvandra han til Amerika. Der ble han seinere en av drivkreftene for innsamlinga av penger blant utvandra hedøler som førte til opprettelsen av legatet "Hedalens Vel".

Tidemann Gjøruds maleri av Syver Bertilrud er i dag på Bautahaugen.

Skolehuset på Nerstad stod altså ferdig i 1880. I følge Leiv Erikssons skolehistorie må den unge seminaristen som Syver forteller om, ha vært Torstein Olsen Paalelien fra Reinli. Det ser ut til at han ble der i 3 år. Deretter kom en Johan Skøyen noen år, Anders Haug et år, og Ole Eide fra 1893 til 1899. Deretter var Gunder Kjensrud, eller Kjensru'n, som alle kalte han, lærer på Nerstad helt til 1942.